

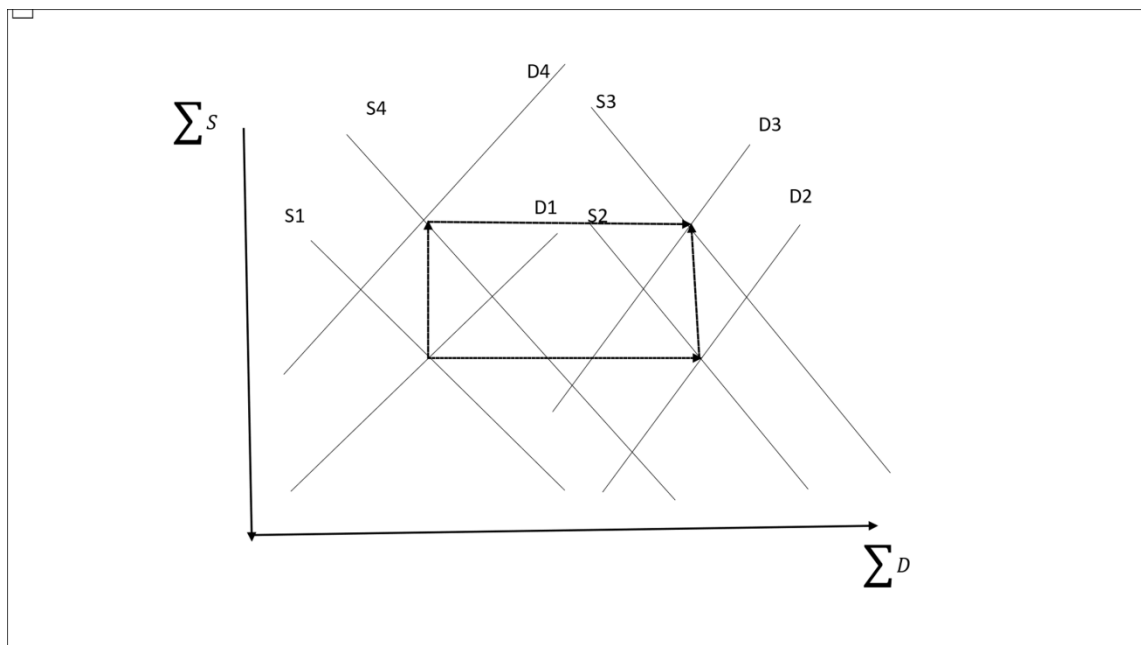
Az unortodox gazdaságpolitika bukása – Avagy miért mese a háborús infláció Magyarországon?

Fellner Ákos

fellner.akos@ktk.pte.hu

Mi az unortodox gazdaságpolitika?

Matolcsy György kreálta az unortodoxia fogalmát a gazdaságpolitikában, amit a kormánypárt folyamatosan, mint a magyar csodát kommunikált a választóinak. De valójában mi is (volt) ez? Alapvetően egy egyszerű nézetről van szó, aminek az a lényege, hogy egy ország gazdaságában egyszerre tartható fenn a növekedés és a stabilitás. Azért alkalmazták rá a ortodoxiával kapcsolatos fosztóképzőt, mert ezzel akarták azt a keynesiánus nézetet cáfolni, hogy egy ország gazdaságában a növekedés és a stabilitás egyszerre nem tartható fenn.

1. ábra. A Keynes-féle aggregált kereslet-kínalat dinamika. Saját szerkesztés.

A fenti ábrán a keynesi aggregált kereslet és kínálat dinamikus egyensúlyi helyzetét látjuk. A szaggatott vektorok valójában inflációs mozgások: vagy az aggregált keresleti oldal stagnál, vagy pedig az aggregált kínálati. Ez azért van mert a kettő a keynesiánus elméletben nem változhat egyszerre, nem nőhet egyszerre a kereslet és a kínálat tekintve, hogy a gazdaságban makroszinten olyan inerciák működnek, hogy ez gyakorlatilag egy időben nem lehetséges. A FIDESZ unortodoxiája ezt tagadta, mondván keresleti és kínálati oldali inflációs mozgások nélkül is megtörténhet a fejlődés, vagyis egyszerre lehetséges a stabilitás és a növekedés.

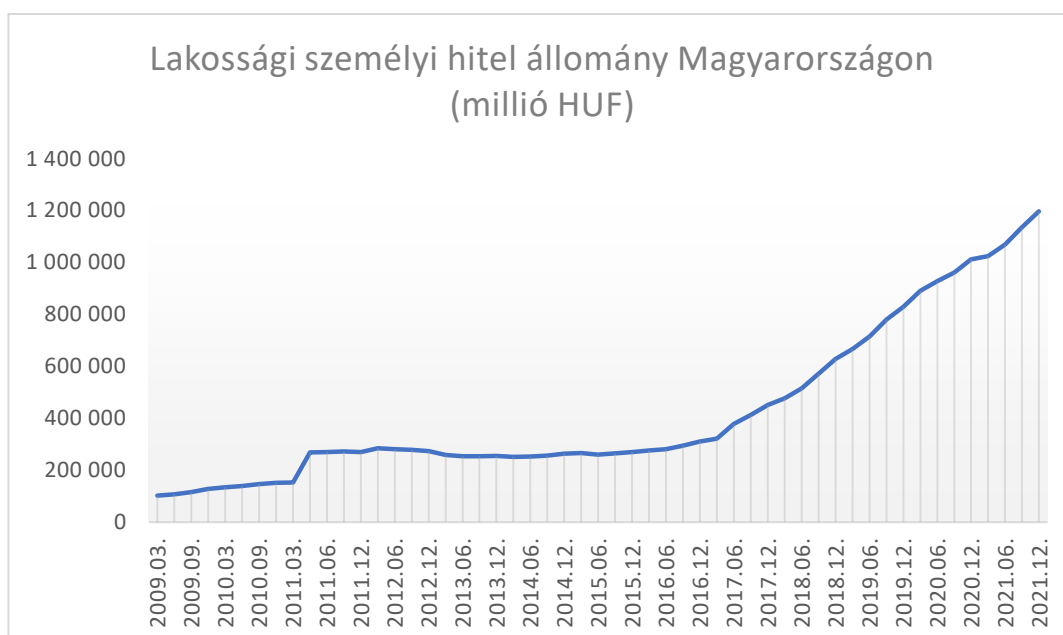
A keresleti oldal egyoldalú pörgetése: a nagy nemzeti zsákutca

A FIDESZ által magyar csodának nevezett unortodox gazdaságpolitika valójában nem volt más, mint egy fogyasztói-keresleti oldali pörgetés, amely elsősorban a felső középosztálynak adott adókedvezményeken és családi támogatási rendszereken keresztül történt, illetve az alsó középosztály számára előnyös rezsicsökkentés (amit a FIDESZ militáns szellemben rezsiháborúnak nevezett), amelyből természetesen a felső középosztály is hasznot húzott. Az alacsony jegybanki kamatkörnyezet a magyar középosztályt nem megtakarításra, hanem megemelkedett fogyasztásra ösztökélte, mert az növelte a lakosság hitelképességét is. Vagyis kialakult a hitelfelvételi spirál, a magyar középosztály megrészegült a zsebében hagyott pénztől és radikálisan megnövelte az eladósodottságát. A túlpörgetett keresleti oldal és a hozzá kapcsolódó eladósodás komoly infláció gerjesztő tényező, ami csak addig látszik hatásosnak amíg a jegybank alapkamat alacsony. Mivel a FIDESZ még akkor is alacsonyan tartotta a jegybanki alapkamatot, amikor az EU országai már mind alapkamat emelést hajtottak végre a megjelenő infláció miatt, így kimondható, hogy a kormány túlpörgetett keresleti intézkedései teljesen tudatosan lökték inflációs spirálba az országot.

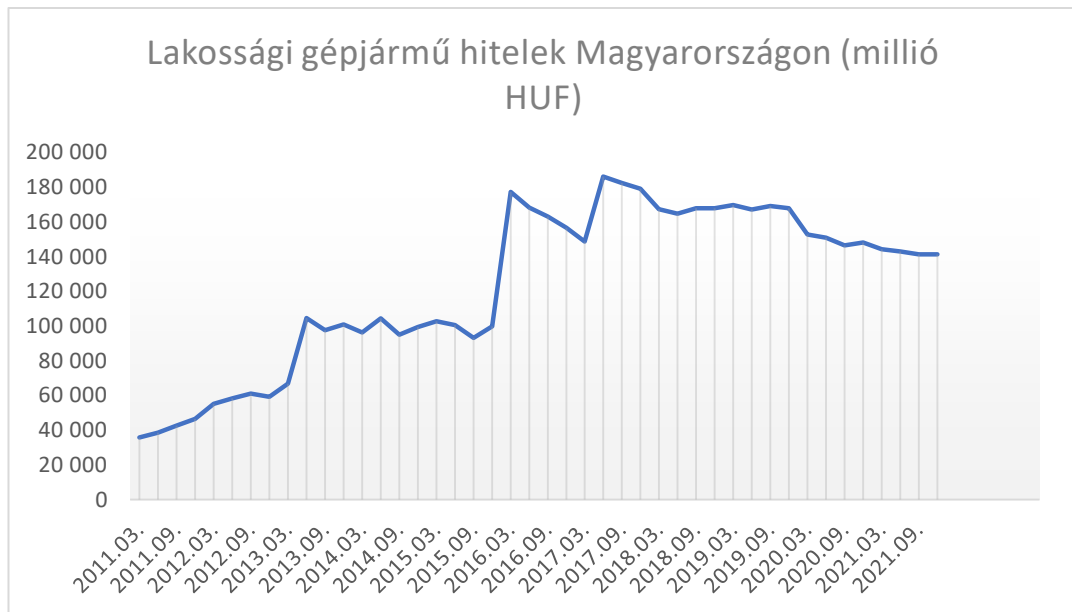
2. ábra. Forrás: MNB

A fenti ábrán látható, hogy 2015-ben meredeken megugrik a lakossági lakáshitel állomány, ami egyértelműen a CSOK (Családi Otthonteremtési Kedvezmény) bevezetése miatt van. A CSOK elsősorban demográfiai megfontolásokat követett, elsődlegesen a polgári felső középosztály számára volt elérhető, és részben azzal a cézzel született, hogy a roma lakosságot kiszorítsa a családi jellegű támogatások köreiből.

3. ábra. Forrás: MNB

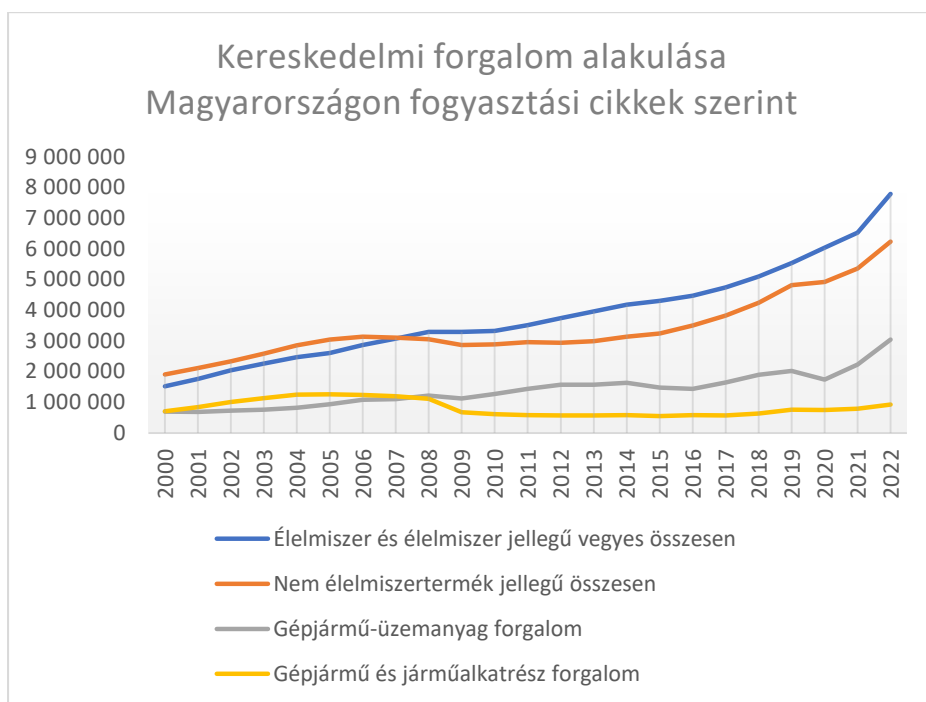
A fenti ábra a lakossági személyi hitelállomány növekedését mutatja. A trendben 2016-tól látható meredek emelkedés, vagyis a lakossági keresleti oldal pörgetése magával hozta a hitelállomány megugrását. Elmondható, hogy a kormányzati gazdaságpolitika által pörgetett lakossági kereslet nem tükrözte a valós gazdasági növekedést, a magyar lakosság nagy része a fogyasztás növekedést hitelből finanszírozta.

4. ábra. Forrás: MNB

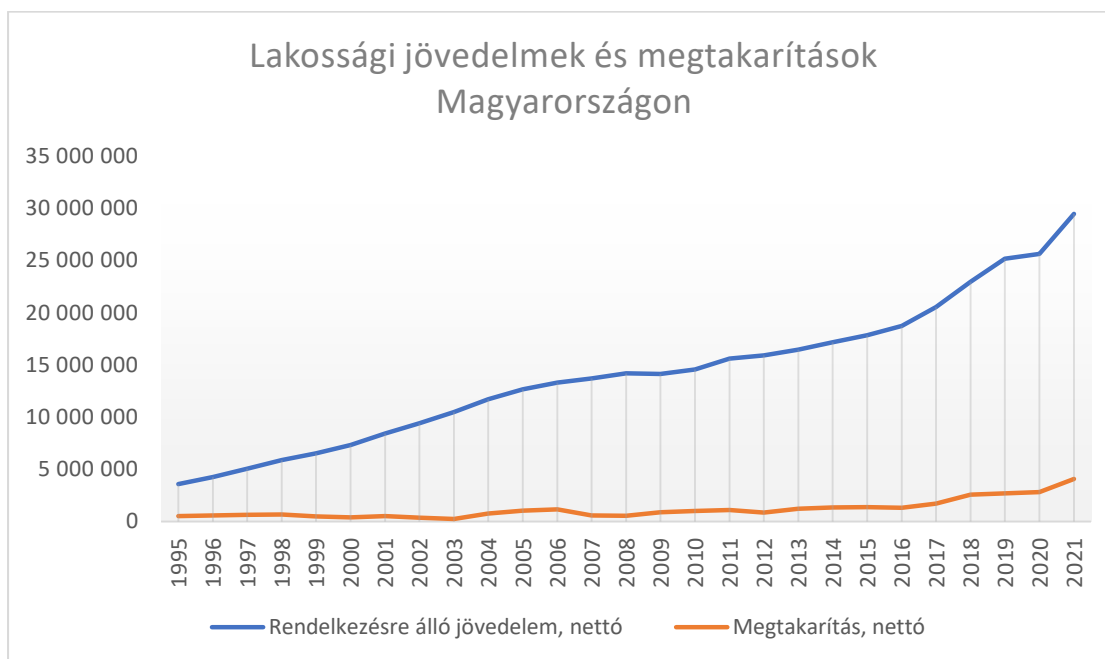
A fenti ábrán látható, hogy a CSOK benevezésével párhuzamosan a kormányzati autóhitel program megdobta az autóvásárlási hitelezést, ami azonban 2020-tól leszálló tendenciát mutat. Az autó hitelezés visszaeséséért vélhetően a COVID lezárások is okolhatók.

Nyilvánvalóan egy olyan gazdaságpolitika, amely hitelképesse teszi a kereskedelmi bankok előtt azokat a társadalmi rétegeket, amelyek saját gazdasági erejükből nem lettek volna azok, felpörgeti a banki hitelezést, azonban lényeges, hogy ha ezzel párhuzamosan a kínálati oldal stagnál, avagy nem fejlődik ezzel egy ütemben, az hosszú távon súlyos kereslet oldali inflációt indít el. A tanulmány szerint 2022 őszén össze is omlott a mesterségesen fenntartott keresleti növekedés, és a rendszerváltás óta nem látott inflációt okozott.

5. ábra. Forrás: KSH

A fenti ábrán látható a magyar lakosság fogyasztási volumenének változása. Látható, hogy az élelmiszer és a nem élelmiszeri kiskereskedelmi fogyasztás drasztikusan elszaladt 2010 után. A gépjárműpiac érdekes lemaradást produkált, ami mindenképpen azt jelzi, hogy elsősorban azok pörgették a keresleti oldalt, akik nem gépjárműveket vásároltak (nyilván a céges gépjármű-leasing torzítja a képet). Természetesen a ilyen típusi fogyasztás megugrás lehet inflációs következmény is, ugyanis amennyiben a fogyasztás megugrása olcsó fogyasztási termékek keresletére irányul, az jelentheti a lakosság folyamatos elszegényedését is. Véleményünk szerint részben ez is történt az unortodox gazdaságpolitika alatt.

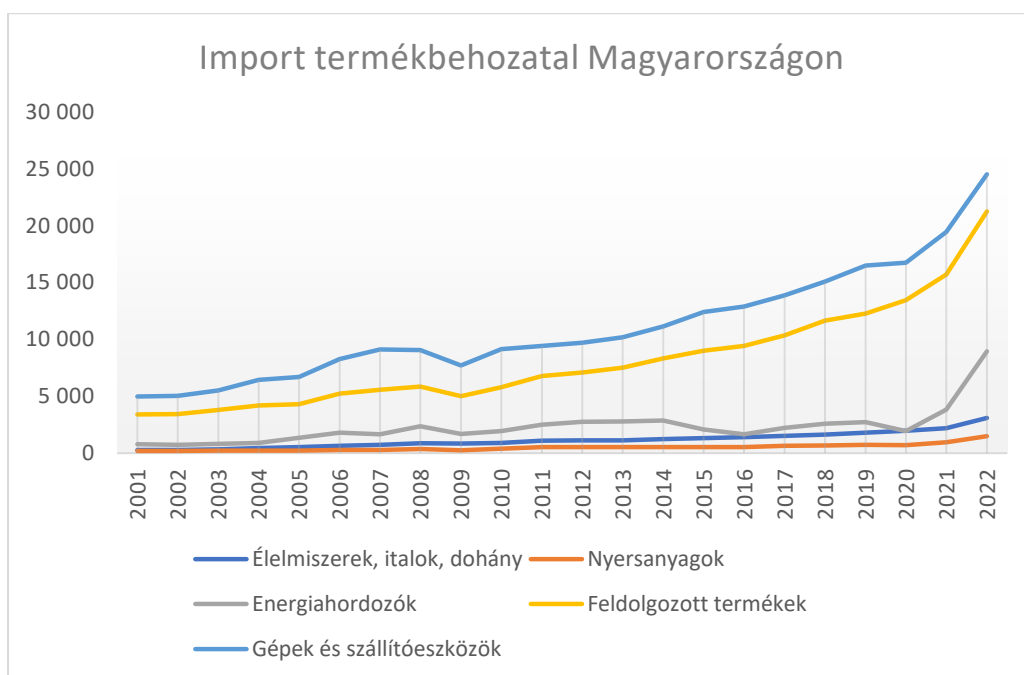
5. ábra. Forrás: KSH

A fenti ábrán a lakossági jövedelmek és megtakarítások arányát látjuk. Látható, a lakossági fogyasztás trendje 2016-tól logaritmikusan megugrott, azonban a lakossági megtakarítások drasztikusan lemaradtak. Ez a keresleti oldal felpörgését jelenti, ami mindenképpen kereslet oldali inflációhoz vezet, amennyiben a hazai cégek által előállított kínálati oldal nem követi ezt a megugrást (azaz a lakosság nem belföldi árukat vásárol, hanem vagy import árukat, avagy ugyan belföldi piacról vásárol, de az előállító cég nem hazai tulajdonban van).

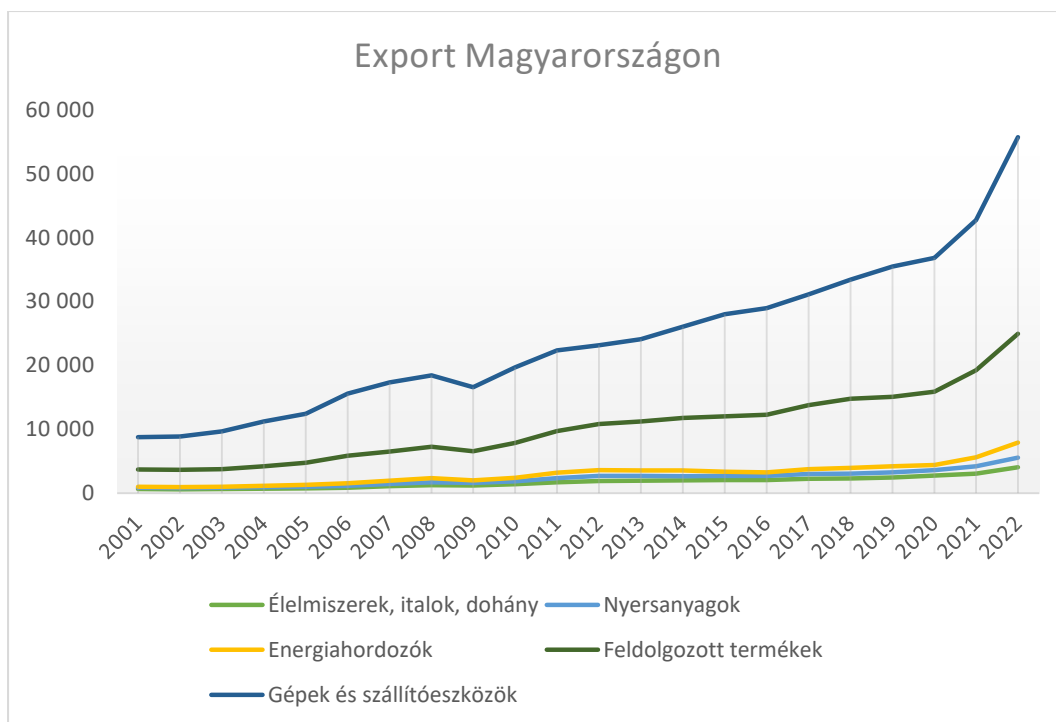
A kereslet oldali akcelerátor hatás: mikor hatásos és mikor nem?

A kereslet oldali akcelerátor hatás akkor működik, ha a keresleti oldal elődlegesen hazai termelési láncolatok által előállított termékeket vagy szolgáltatásokat vásárol hazai piacon. Azonban a hazai cégek és termelési láncolatok innovációs tőkéje messze alul maradt az elsősorban nyugati piacon működő cégekétől, így a magyar középosztály elsősorban – a szolgáltatói szférát leszámítva (vendéglátás, turizmus) – nem hazai cégek termékeit fogyasztotta. Érzékelhető, hogy az aggregált kereslet ilyen egyoldalú növekedés az ország gazdasága szempontjából nem fejt ki akcelerátor hatást, hiszen a kereslet oldali pénzköltés nem a hazai cégek termékeinek vásárlását jelenti (nem tekintjük hazai cégnek az olyan Magyarországon bejegyzett leányvállalatot, vagy disztribútort, amelyik nemzetközi cég termékeit gyártja, vagy technológiáit alkalmazza).

Az akcelerátor hatás elmaradását az hazai innovációs tevékenység csökkenése is okozza. Piaci versenyképesség és akcelerátor hatás az innovációs gazdaságtan szempontjából csak akkor lehetséges, ha a piaci nyereség szignifikáns része innovációkra fordítódik. Ne felejtjük, nem tekinthető innovációnak az, amikor egy leányvállalat vagy a termelési láncban egy cég az anyacég technológiáit csupán csak telepíti és felhasználja.

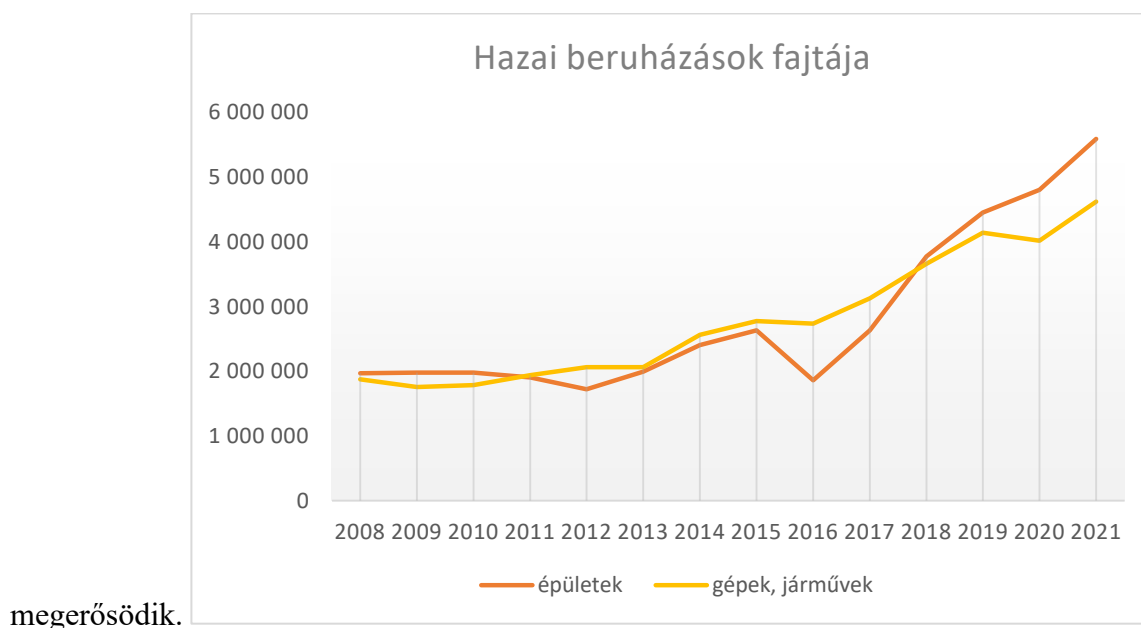

6.. ábra. Forrás: KSH

7. ábra. Forrás: KSH

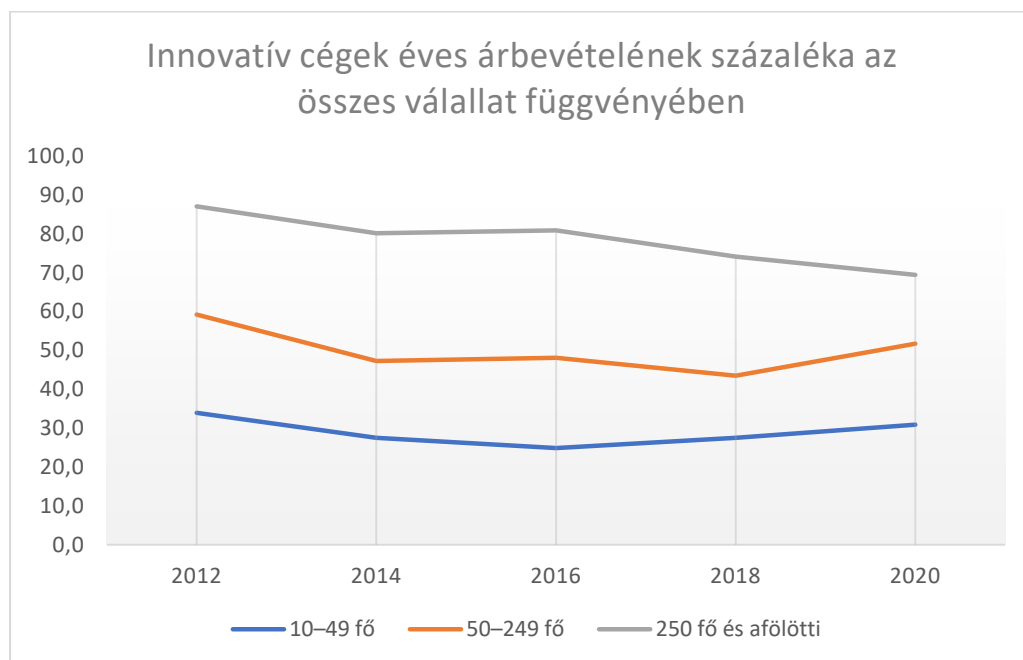
A fenti két export/import változásokat tartalmazó diagramot egymás összevetésében kell tekinteni. Láthatólag a termelési láncolatban transzfer ország vagyunk, volumenében közel azonos mennyiségű élelmiszer és feldolgozott termék jön be, mint amennyi kimegy. Ez azt jelenti, hogy a hozzáadott érték viszonylag csekély. Ha megnézzük a belföldi cégek által végrehajtott beruházásokra és innovációkra vonatkozó adatokat, ez a kép még jobban

megegerősödik.

8. ábra. Forrás: KSH

Az ábrán láthatjuk, hogy a hazai céges beruházások 2016-után elsősorban ingatlan beruházások. Ez pedig az innovációs tevékenység visszaesését jelenti (a piaci innováció mindig a technológiára vonatkozik, nem a technológiát befogadó épületekre).

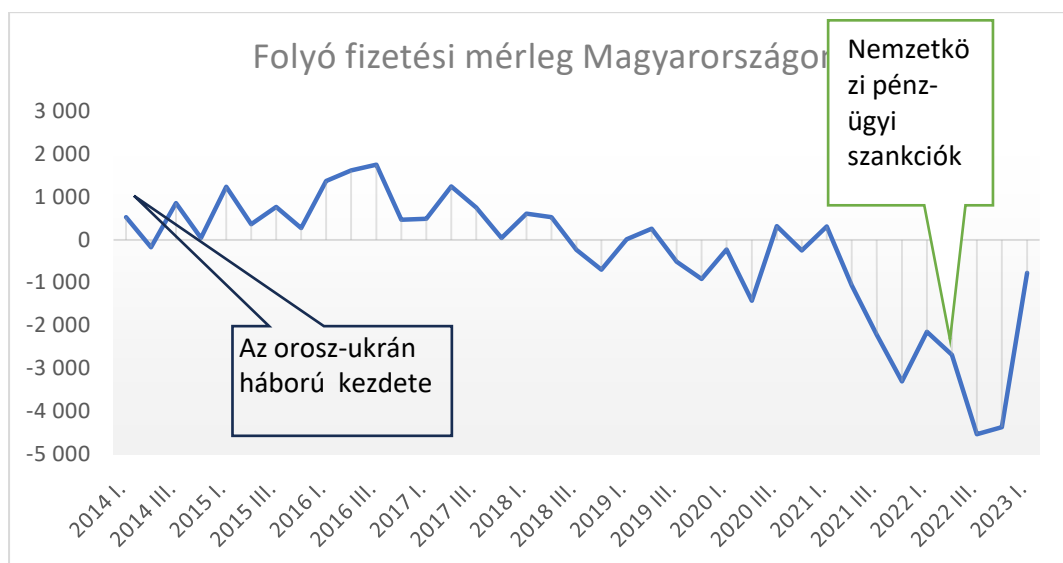
9. ábra Forrás: KSH

A fenti ábrán láthatjuk, hogy a céges innovációs tevékenység 2014 óta folyamatosan szűkül és csökkenő tendenciákat mutat. Ugyan a diagram nem közvetlenül az innovációk mennyiségét és típusát mutatja, azonban fontos piaci adat, hogy az innovatív cégek éves piaci árbevétele csökken, azaz az innováció nem képes megfelelő profitot termelni. Az innovációs gazdaságtani elméletek szerint, ha az innovációk nem megfelelő minőségűek, ez a rossz piaci környezet következménye.

Háborús infláció: valóság vagy propaganda?

A kormányzat 2022 óta nem ismeri el az unortodox gazdaságpolitika bukását és a kereslet oldali infláció felpörgetéséért semmilyen felelősséget nem vállal. A migránsok és Brüsszel után a felelős a jelenlegi hivatalos álláspont szerint az ukrán-orsz háború miatti infláció. Ez az érvelés azonban több ponton is hazugság, amivel a jelenlegi Orbán-hatalom menteni akarja magát a szavazóik előtt.

Először is, ha igaz lenne a háborús inflációról szóló mese, minden EU államban, de főleg az Ukrajnával határos államok esetén is tapasztalni kellene a kiugró inflációt, ami jelenleg Magyarországon is van. Azonban ilyet nem tapasztalunk. Másrészt a hadigazdaság fogalmai szerint háborús inflációról csak hadban álló államok esetében van értelme beszélni. Magyarország azonban nem áll hadban semmilyen másik országgal (legfeljebb az állampárt és kitartó szavazói az ellenzéki szavazókkal). Egy esetben lehetne reális háborús inflációról beszélni, amennyiben a nemzetközi pénzügyi embargók Oroszországgal szemben lényegileg befolyásolnák a magyar folyó fizetési mérleget.

10. ábra. Forrás: KSH

Az adatok alapján a folyó fizetési mérleg esetében láthatjuk, hogy a 2022 őszén 25%-ra felpörgő kereslet oldali infláció esetében nem beszélhetünk háborús inflációról. Az orosz-ukrán háború ugyanis 2014-ben robbant ki, de a folyó fizetési mérleg bedőlése 2022-ben látható, mélypontja a 25%-os infláció felpörgése. Vagyis kormányzati hazugság, hogy az inflációs bedőlés oka az orosz-ukrán háború.

Összegzés

Az előbbi makrogazdasági mutatók idősoros bemutatásával azt vizsgáltuk, mennyire volt elhibázott a kormányzat híres unortodox gazdaságpolitikája, és ezen gazdaságpolitika mennyiben okozója a 2022 őszén elszabadult iszonyatos erejű, az Európai Unió országai között is példátlan inflációnak. Az idősorok alapján azt láthatjuk, hogy az unortodoxia elhibázott gazdaságpolitika volt, amely elsődlegesen a keresleti oldal túlpörgetésén alapult, melyet a kínálati oldal felzárkózása nem tudott megfelelő ütemben követni. Az ország

gazdasága továbbra is tranzitória jellegű, haza cégek innovációs fejlesztései nem megfelelő trendeket mutatnak. A kormány ahelyett, hogy tévedését beismerné, az orosz-ukrán háborúra fogta az infláció elszabadulását, amit láthattunk, hogy nem felel meg a valóságnak.

A kormányzat infláció elleni intézkedései részben abszolút ortodox jellegűek, részben pedig politikai látszatintézkedések. Az ortodox (valójában neoliberais) inflációs gazdaságtan a megszorításokon alapul, ami keresleti oldali infláció esetén különösen indokolt. A kormányzat a rezsicsökkentés és a CSOK kivezetésével lényegileg hatalmas megszorító csomagot dobott be a magyar társadalomba. Ezenfelül az ársapkák minden átmenet nélküli levétele is keresleti sokkhatás okozója. Ennek ellenére a közvéleménykutatások szerint a FIDESZ támogatottsága semmit sem változott. Kérdés meddig maradhat ez így?

Bp, 2023 szeptember